МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра міжнародних економічних відносин

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини

за освітньою програмою

«Міжнародні економічні відносини»

на тему: «**СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ПРОДУКЦІЄЮ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА (ПЛОДООВОЧЕВИЙ СЕГМЕНТ) В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЗВТ+ З ЄС»**

Виконавець:
студентка ЦЗВФН, гр. 63
Золоторевська Ілона Владиславівна _____
/ підпис /

Науковий керівник:
к.е.н., доцент
Уханова Інна Олегівна _____
/ підпис /

ОДЕСА – 2023

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність кваліфікаційної роботи. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році спричинило початок процесу поглибленої економічної інтеграції між сторонами. Одним з ключових елементів цієї угоди є створення Поглибленої і Всеохоплюючої Зони Вільної Торгівлі. З 2016 року, коли ПЗВТ+ набула чинності, відкрилися нові можливості для розширення торговельно-економічної співпраці між Україною та ЄС. Отже, актуальним питанням є дослідження результативності ПЗВТ+ для зовнішньої торгівлі України, оцінка прогресу економічної інтеграції за цей період.

Експорт сільськогосподарської продукції, зокрема овочевої, є важливим джерелом валютних надходжень для української економіки. З огляду на значний ресурсний потенціал галузі овочівництва, нарощування поставок овочів на зовнішні ринки має стати одним з пріоритетних напрямів експортної стратегії країни. У цьому контексті велике значення має аналіз тенденцій, структури і чинників зміни обсягів експорту овочевої продукції з України до країн ЄС після запровадження ПЗВТ+.

Незважаючи на очевидний прогрес у лібералізації торгівлі з ЄС в рамках ПЗВТ+, спостерігається низка проблем, що перешкоджають розширенню експорту української овочевої продукції на ринок ЄС. Серед них – недостатня конкурентоспроможність українських овочів через застарілі технології виробництва, невідповідність європейським стандартам якості та безпеки харчових продуктів, логістичні складнощі тощо. Актуальним є дослідження цих чинників та розроблення рекомендацій щодо їх подолання задля стимулювання експорту до ЄС.

Таким чином, в умовах поглиблення інтеграційних процесів між Україною та ЄС вкрай необхідним є поглиблене наукове дослідження цього напряму зовнішньоекономічної діяльності з метою ефективного використання наданих можливостей для розвитку економіки країни.

Серед дослідників питань міжнародних економічних інтеграцій, зон вільної торгівлі слід відзначити наступних іноземних та українських авторів: Баєрс С., Бергстранд Дж., Еггер П. [2], Козак Ю.Г., Ковалевський В.В., Логвінова Н.С. [3], Шевченко В. [5], Мариніна С.В. [6], Вімлен М. [8], Уханова І.О. [63] та інші. Визначена література стосується особливостей зовнішньої торгівлі в умовах зон вільної торгівлі. Варто відмітити, що майже не існує комплексних досліджень щодо зовнішньої торгівлі овочевою продукцією з країнами-членами ЄС в рамках дії ПЗВТ+, що обумовило вибір теми кваліфікаційної роботи.

Метою роботи є дослідження стану та перспектив розвитку зовнішньої торгівлі України овочевою продукцією в умовах ПЗВТ+ з ЄС.

Відповідно до мети були поставлені наступні **завдання:**

1. Визначити поняття та особливості зовнішньої торгівлі в умовах дії Зони вільної торгівлі;
2. Дослідити особливості зовнішньої торгівлі овочевою продукцією;
3. Узагальнити методи та показники аналізу зовнішньої торгівлі;
4. Проаналізувати положення ПЗВТ+ України з ЄС та їх вплив на зовнішню торгівлю овочевою продукцією;

5. Дослідити товарну та географічну структури зовнішньої торгівлі овочами та фруктами між Україною та ЄС в рамках дії ПЗВТ+;

6. Оцінити вплив дії ПЗВТ+ на зовнішню торгівлю овочевою продукцією із ЄС;

7. Проаналізувати можливості для збільшення обсягів експорту овочевої продукції України на ринок ЄС в умовах дії ПЗВТ+;

8. Визначити заходи стимулювання зовнішньої торгівлі овочевою продукцією.

Об'єктом дослідження є зовнішня торгівля між Україною та країнами Європейського Союзу.

Предмет дослідження виступають теоретичні та прикладні засади реалізації зовнішньої торгівлі України овочевою продукцією в умовах ПЗВТ+ з ЄС..

У роботі знайшли застосування такі ***методи*** дослідження як аналіз наукових джерел, статистичних даних, порівняння показників, графічний метод, методи аналізу структури, індексний метод, SWOT-аналіз, PEST-аналіз.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі акти України та ЄС, аналітичні звіти профільних міністерств та установ, статистичні дані Державної служби статистики України та Євростату, матеріали наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (76 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 81 сторінку. Основний зміст викладено на 68 сторінках. Робота містить 16 таблиць, 6 рисунків.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано статтю у фаховому журналі:

Уханова І.О, Золоторевська І.В. ANALYSIS OF THE STATE AND DYNAMICS OF UKRAINE'S FOREIGN TRADE IN FRUIT AND VEGETABLE PRODUCTS UNDER THE CONDITIONS OF A FULL-SCALE INVASION WITH THE PROVISIONS OF THE FTA+ WITH THE EU. Economic innovations. Одеса. 2024 (у друці).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі ***«ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ПЗВТ+ УКРАЇНИ З ЄС»*** розглядаються сутність і особливості зовнішньої торгівлі в умовах дії Зони вільної торгівлі, визначаються особливості зовнішньої торгівлі овочевою продукцією.

У другому розділі ***«АНАЛІЗ СТАНУ ТА ДИНАМІКИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ОВОЧЕВОЮ ПРОДУКЦІЄЮ В УМОВАХ ПЗВТ+ З ЄС»*** проаналізовано положення ПЗВТ+ України з ЄС, досліджено товарна та географічна структури зовнішньої торгівлі овочевою продукцією з ЄС, був оцінений вплив ПЗВТ+ на зовнішню торгівлю овочами та фруктами з країнами ЄС.

У третьому розділі ***«ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ОВОЧЕВОЮ ПРОДУКЦІЄЮ В УМОВАХ ПЗВТ+ З ЄС»*** визначено можливості для збільшення обсягів експорту овочевої продукції до ЄС, розглянуті заходи стимулювання зовнішньої торгівлі овочевою продукцією між Україною та ЄС в рамках дії ПЗВТ+

ВИСНОВКИ

Отже, за результатами кваліфікаційної роботи можна зробити наступні висновки:

На основі аналізу еволюції поняття ЗВТ в науковій літературі виявили, що спочатку розглядалась як пільгова зона для іноземних компаній всередині країни, а згодом набула значення міждержавної угоди про торгівлю без митних тарифів. Досліджено особливості торгівлі овочами в рамках ПЗВТ+ України та ЄС, зокрема тарифне регулювання, санітарні та фітосанітарні заходи.

Проаналізовано регуляторний вплив САП ЄС на зовнішню торгівлю овочами, яка обмежує доступ імпорту, але й сприяє забезпеченню якості. Досліджено особливості тарифного регулювання експорту овочів до ЄС та вплив військової агресії РФ, що призвела до лібералізації умов торгівлі.

Хоча між ЄС та Україною відбулася значна тарифна лібералізація, до окремих груп товарів стосовно них залишаються ненульові ставки ввізних мит. Згідно з даними WITS/TRAINS на 2020 рік, найвищі середні ставки ввізних мит ЄС застосовувалися переважно до сільськогосподарських та харчових товарів з України, таких як тютюнові вироби, цукор, кондитерські вироби, продукція з овочів та фруктів, молоко та молочні продукти. Ці товарні позиції також включають групи, до яких застосовуються тарифні квоти (наприклад, соки, оброблені томати, молочна продукція, інше). В межах цих квот застосовуються нульові ставки ввізного мита, а за їх межами - ставки, визначені Митним тарифом ЄС.

Систематизовано методи аналізу зовнішньої торгівлі: статистичні, економіко-математичні, економетричні тощо. Також узагальнено блоки показників та принципи їх формування: узгодженість зі статистичними стандартами, задоволення потреб користувачів, сумісність із державною звітністю. Оцінка рівня розвитку зовнішньої торгівлі країни визначає її конкурентоспроможність на світовій арені. Для встановлення стратегічних пріоритетів та аналізу сучасних тенденцій у зовнішній торгівлі застосовують різні методи і підходи, які можна розділити на дві основні категорії: неформальні (якісні) та формалізовані (кількісні).

З'ясовано, що ПЗВТ+ розширила торговельні можливості, але підвищила роль нетарифних бар'єрів для експорту овочів до ЄС: технічні регламенти, санітарні і фітосанітарні заходи, вимоги до безпеки.

Проаналізовано положення ПЗВТ+ України з ЄС в аспекті зовнішньої торгівлі овочевою продукцією. Встановлено, що після запровадження ПЗВТ+ тарифні бар’єри для зовнішньої торгівлі послаблюються, натомість більшого значення набувають нетарифні бар’єри. Найбільший вплив на експорт овочів та фруктів з України до ЄС мають технічні бар’єри, санітарні та фітосанітарні заходи.

Проаналізовано товарну та географічну структуру зовнішньої торгівлі овочевою продукцією між Україною та ЄС в умовах ПЗВТ+. Встановлено, що після запровадження ПЗВТ+ у 2016 році спостерігалося зростання експорту овочів до ЄС, також у 2017 та 2018 роках, а фруктів – у 2017 та 2020 роках. Проте з 2019 року експорт овочів знову пішов на спад, а фруктів – з 2020 року. Проаналізовано товарну і географічну структуру експортно-імпортних операцій овочами та фруктами між Україною та ЄС у рамках дії ПЗВТ+. Виявлено позитивну динаміку на початку, яка згодом змінилася на негативну через низьку конкурентоспроможність.

Виявлено перевищення імпорту овочів з ЄС над експортом овочів з України до ЄС протягом 2012-2022 рр. Натомість експорт фруктів перевищував імпорт у 2015-2022 рр. З'ясовано, що протягом 2017-2022 рр. знижувався індекс конкурентності як для овочів, так і для фруктів, що свідчить про зменшення конкурентоспроможності української продукції на європейському ринку. Встановлено, що після запровадження ПЗВТ+ відбулося короткострокове зростання експорту овочів до ЄС через зниження торговельних бар'єрів. Проте згодом спостерігається негативна тенденція через не конкурентоспроможність продукції.

На основі SWOT-аналізу визначено, що Україна має значний потенціал для нарощування виробництва та експорту овочів завдяки сприятливим природним умовам та наявності земельних ресурсів. Водночас існують загрози низької конкурентоспроможності, застарілих технологій, складнощів з логістикою. Таким чином, незважаючи на певні позитивні зрушення після запровадження ПЗВТ+ з ЄС, наразі спостерігаються негативні тенденції у зовнішній торгівлі овочевою продукцією через недостатню конкурентоспроможність галузі та виклики, що пов'язані із повномасштабним збройним нападом рф на Україну. Для виправлення ситуації необхідні системні заходи державної підтримки та модернізації виробництва.

Сформовано рекомендації щодо державної підтримки галузі та стимулювання експорту овочів у рамках Нової аграрної політики: технологічна модернізація, фінансові стимули експортерам, виробнича кооперація з компаніями ЄС. Це сприятиме нарощуванню експорту та реалізації наявного потенціалу. Для стимулювання зовнішньої торгівлі овочами між Україною та ЄС в умовах дії ПЗВТ+ необхідно реалізувати комплекс заходів на державному рівні. Реалізація цих заходів сприятиме нарощуванню експорту українських овочів, поглибленню торговельних зв'язків з ЄС та отриманню додаткових надходжень в іноземній валюті для економіки. Додатковими чинниками, які можуть сприяти збільшенню експорту, є зростання попиту на органічну продукцію та здорове харчування в країнах ЄС, наявність української діаспори на території ЄС, а також потенціал для залучення іноземних інвестицій та технологій у галузь. Водночас існують певні загрози та виклики, пов'язані із військовою агресією росії, недостатньою конкурентоспроможністю у порівнянні з європейськими виробниками, застарілими технологіями виробництва тощо. Варто також відзначити, що для експорту овочів та фруктів до зовнішніх ринків необхідні переробні потужності, реалізації яких перешкоджають два основних факторів: по-перше, це висока вартість та низька швидкість підключення до комунікацій, по-друге, обмежений доступ до недорого фінансування, адже переробні потужності вимагають великих капітальних витрат. Таким чином, ПЗВТ+ відкриває нові перспективи для розширення експорту української сільгосппродукції, проте

існують і певні загрози зовнішнього середовища, які необхідно врахувати при формуванні експортної стратегії. Експорт овочевої продукції є перспективним напрямком для розвитку аграрного сектору України та нарощування валютних надходжень. У зв'язку з підписанням Угоди про ПЗВТ+ з Європейським Союзом відкрилися нові можливості для збуту української сільськогосподарської продукції на єдиному європейському ринку. Втім, незважаючи на лібералізацію торговельних відносин у рамках ПЗВТ+, українські виробники овочів стикаються з певними перешкодами при експорті своєї продукції до країн ЄС. Для того щоб максимально реалізувати наявний потенціал нарощування овочевого експорту, необхідно розробити та запровадити низку заходів державної підтримки галузі.

.

АНОТАЦІЯ

Золоторевська І.В., «СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ПРОДУКЦІЄЮ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА (ПЛОДООВОЧЕВИЙ СЕГМЕНТ) В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЗВТ+ З ЄС»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2023 р.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є зовнішня торгівля між Україною та країнами Європейського Союзу.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти зовнішньої торгівлі в умовах ПЗВТ+ України з ЄС, досліджено поняття та особливості зовнішньої торгівлі овочевою продукцією в умовах дії Зони вільної торгівлі, узагальнено методи та показники аналізу зовнішньої торгівлі в умовах ПЗВТ+.

Проаналізовано сучасний стан та динамку зовнішньої торгівлі України овочевою продукцією в умовах дії ПЗВТ+ з ЄС, досліджено товарну та географічну структуру, надана оцінка впливу ПЗВТ+ з ЄС на розвиток зовнішньої торгівлі овочевою продукцією.

Визначено можливості для збільшення обсягів експорту овочевої продукції України на ринок ЄС в умовах ПЗВТ+, розглянуто заходи із стимулювання зовнішньої торгівлі овочами та фруктами з країнами ЄС.

Ключові слова: зовнішня торгівля, експорт, імпорт, зона вільної торгівлі, ПЗВТ+, ЄС, Європейський Союз, овочева продукція, овочі, фрукти.

ANNOTATION

Zolotorevska I.V., "STATUS AND PROSPECTS OF UKRAINE'S FOREIGN TRADE IN AGRICULTURAL PRODUCTS (FRUIT AND VEGETABLES SEGMENT) UNDER THE FUNCTIONING CONDITIONS OF THE FTA+ WITH THE EU"

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 292 "International Economic Relations" under the educational program "International Economic Relations". – Odesa National University of Economics. – Odesa, 2023

The master's qualification work consists of three sections. Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 292 "International Economic Relations" under the educational program "International Economic Relations". – Odesa National University of Economics. – Odesa, 2023

The master's qualification work consists of three sections. The object of the study is foreign trade between Ukraine and the countries of the European Union.

The paper examines the theoretical aspects of foreign trade in the conditions of the FTA+ of Ukraine with the EU, examines the concepts and features of foreign trade in vegetable products under the conditions of the Free Trade Zone, summarizes the methods and indicators of foreign trade analysis in the conditions of the FTA+.

The current state and dynamics of Ukraine's foreign trade in vegetable products under the conditions of the FTA+ with the EU were analyzed, the product and geographical structure was studied, and the impact of the FTA+ with the EU on the development of foreign trade in vegetable products was assessed.

Possibilities for increasing the volume of export of vegetable products of Ukraine to the EU market under the conditions of the FTA+ have been identified, and measures to stimulate foreign trade in vegetables and fruits with EU countries have been considered.

Keywords: foreign trade, export, import, free trade zone, FTA+, EU, European Union, vegetable products, vegetables, fruits.